

KASIM BİN MAHMUD KARAHİSARİ’NİN İRŞADÜ’L-MÜRİD İLE’L MURÂD Fİ TERCEMETİ MİRSÂDİ’L-İBÂD ADLI ESERİ*

Ahmet ÇAL**

ÖZET

Türkçenin tarihi gelişiminde önemli bir yere sahip olan Eski Anadolu Türkçesi, Batı Türkçesinin de temelini oluşturmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi Türkçenin Oğuz-Türkmen lehçesine dayanmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi özellikle dil bakımından kendisinden sonraki Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi’nden bazı farklılıklar göstermektedir. XIII.-XV. yüzyıllar arasını kapsayan bu dönemde kullanılan dil, halkın rahatlıkla anlayabileceği sade bir dildir. Zaten bu dönem eserlerinin yazılış amacı halkı bilinçlendirmektir.

Bu eserlerden biri de Kasım bin Mahmud tarafından yazılmış olan ve 200 varaktan oluşan *İrşadü’l Mürîd İle’l-Murad Fi Tercemeti Mirsadi’l-İbâd* adlı tasavvufi eserdir. Kasım bin Mahmud’un bilinen tek eseri olan *İrşadü’l Mürîd*’in tespit edebildiğimiz 8 nüshası vardır. Bunlardan biri Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi, dört tanesi Ankara Millî Kütüphane’de (06 Mil Yz A 2467/3, 06 Mil Yz B 422, 06 Mil Yz B 420, 06 Mil Yz FB 445/1), biri Konya İl Halk Kütüphanesi’nde (42 Kon 3721), biri Fatih Kitaplığı’nda (2576), diğeri de Yahya Efendi Kitaplığı’nın Hacı Mahmut Efendi Bölümü’nde (2235) bulunmaktadır.

II. Murad döneminde kaleme alınmış olan eser, müridin kurtuluşu anlamına gelmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi insanın kurtuluşa ermesi için yapması gereken şeylerden bahsetmektedir. Eserde anlatılanların daha iyi anlaşılabilmesi için zaman zaman çeşitli hikâyelere yer verilmiş ve Kur’an’dan alıntılar yapılmıştır. Eserde anlatılmak istenenler bazen beyitlerle de ifade edilmiştir.

Muhteva bakımından eserde meleklerden, insanlardan, hayvanlardan, şeytanlardan bahsedilmiş, insanın neden diğer varlıklardan üstün olduğu anlatılmıştır. Şeytanın Allah’ın huzurundan kovulması, insanı kandırmada çok usta olduğu ve istediği zaman insanı kolaylıkla kandırabileceği, vesvese ve hileleriyle insanları doğru yoldan çıkarabileceği açık bir şekilde anlatılmış, insanların şeytanın hilelerine karşı dikkatli olmaları gerektiği belirtilmiştir. Kâinatın nasıl yaratıldığı ve bu süreçte hangi safhaların yer aldığı da üzerinde durulan konular arasındadır.

Yazar eserin yazılış amacından bahsederken Türk dilinde, diğer dillerde (Arapça ve Farsça) yazılan eserlerin benzerlerinin

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Okt. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Seydişehir Meslek Yüksekokulu, El-mek: ahmetcal42@gmail.com

bulunmadığını söylemiş ve halkın bu dillerde yazılan güzel kitaplardan habersiz kalmasını istemediği için eserini Türkçe olarak yazdığını belirtmiştir. Eserin yazılma amacı halkı bilgilendirmek olduğu için dili oldukça sadedir.

İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murâd fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd adlı eserde yer alan 2403 kelime arasında yaptığımız inceleme sonucunda Türkçe kelimelerin sayısı 1116 (yaklaşık %46,5), Arapça kelimelerin sayısı 984 (yaklaşık %41), Farsça kelimelerin sayısı da 303 (yaklaşık %12,5)'tür. Bu inceleme metnin tamamı hakkında kesin bir bilgi vermese de yaklaşık olarak metinde geçen kelimelerin dillere göre oranını göstermektedir. Görüldüğü gibi metinde en fazla Türkçe kelime kullanılmıştır.

Eser, yazıldığı dönemin dil özellikleri hakkında da çeşitli bilgiler vermektedir. Eserde iki farklı imla sisteminin kullanılması dilin henüz bir sistematiğe ulaşmadığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dili, yazma eserler, din, tasavvuf, inceleme, kelime hazinesi

İRŞADÜ'L-MÜRİD İLE'L MURÂD Fİ TERCEMETİ MİRSÂDİ'L-İBÂD OF KASIM BİN MAHMUD KARAHİSARİ NAMED WORK

ABSTRACT

Old Anatolian Turkish, which has an important place in Turkish historical development constitute the basis for the Western Turkish. Old Anatolian Turkish is based on the Turkish Oguz-Turkmen dialects. Next Old Anatolian Turkish Ottoman Turkish language and Turkey in particular as regards itself shows some differences from the Turkish. XIII.-XV. covering the period between the language used in this century, it is a simple language easily understood by the public. The purpose of writing is to raise the awareness of public works already this term.

One of these works were written by Kasım Bin Mahmud and 200 consisting of leaf- *İrşadü'l Mürîd İle'l-Murad Fi Tercemeti Mirsadi'l-İbâd* is mystical work called Mirsadi'l-Ibad. Kasım bin Mahmud's only known work which we can detect the disciples *İrşadü'l Mürîd* has 8 copy. One of them Kayseri Rashid Efendi Library, four Ankara National Library (06 Mil Yz A 2467/3, 06 Mil Yz B 422, 06 Mil Yz B 420, 06 Mil Yz FB 445/1), one of the Konya Provincial Public Library 'n in (42 Kon 3721), one of the Fatih Library (2576), and the other Master Mahmood Haji Yahya Efendi Library Department (2235) is located.

II. Murad work, which is worded, means the salvation of his followers. The name refers to the things you need to do in order to come to man's salvation as the name suggests. To better understand those described from time to time in the work given to various stories and quotations from the Koran were made. Who meant the work was sometimes expressed in the couplet.

The work of the angels in terms of content, from people, animals, mentioned the devil is described as being superior to other human causes. Satan's expulsion from the presence of God, to be very adept at tricking people, and at any time can easily fool the people described in a clear way that out of the way right people with the delusion and

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

deception, it is stated that the people of Satan must be careful against cheating. The creation of the universe and how these processes are among the topics discussed were on the stage where what.

The author in the Turkish language referring to writing purposes, in other languages (Arabic and Persian) said that written works like the present and the public stated that he wrote the book because he wanted to remain ignorant of good books written in these languages as Turkish. The aim of the work is to inform the public because language is quite simple.

İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murād fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbād we did between his work Located 2403 words Ibad review the number of results in the Turkish words in 1116 (about 46.5%), the number of Arabic words 984 (about 41%), Persian The number of words in 303 (12.5%) type. This study also does not give precise information about all of the text shows the ratio according to the last word about the language of the text. Turkish words used in the text as the most visible.

The book also gives a variety of information about the period in which written language features. Two different spelling of the language used in the work of the system can be regarded as yet been unable to reach a systematic indicator.

STRUCTURED ABSTRACT

Old Anatolian Turkish, which has an important place in Turkish historical development constitute the basis for the Western Turkish. Old Anatolian Turkish is based on the Turkish Oguz-Turkmen dialects. Next Old Anatolian Turkish Ottoman Turkish language and Turkey in particular as regards itself shows some differences from the Turkish. XIII.-XV. covering the period between the language used in this century, it is a simple language easily understood by the public. West Old Anatolian Turkish Ottoman Turkish particularly in terms of language itself after the forming of the first period of Turkish and shows some differences from Turkey's Turkish. A full systematic way this circuit is connected to encounter the language should be evaluated as a circuit consisting of the western Turkish and organizations.

Old Anatolian Turkish, is how the Turkish language and one still controversial when it emerged that period. There is no written language before the 13th century, according to some researchers Oguz who came to Anatolia and Turkish in the 11th and 12th centuries they have continued their verbal-only literary tradition. Written language is Arabic and Persian. From the 13th century, Oghuz language based on the requirements of maturation has occurred and a new literary language began to write the language works.

In 1402 the Ottoman Empire after the loss of Turkish troops in the Battle of Ankara and Anatolia Anatolia spoiled principalities emerged again. Despite the deteriorating political unity in Anatolia, the Turkish language has continued its development during this period. Anatolia gentlemen of the palace environment, began to write books in Turkish dervish. Especially Germiyan and were encouraged by the Ottoman lords Turkish poets and writers. Very large place in this period that the Turkish language in Anatolia and the writings are important. Principalities era, which he was the period of political fragmentation in

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

our history the Anatolian troops, the establishment of a national literary language is the era of the history of language. Oghuz language in Anatolia and represents the transition to an independent written language appeared for the first time in history.

XV. century. Now is the period when the rise of the Ottoman Empire. In this century the Ottoman Empire expanded its territories in both the Balkans and Anatolia has become still rules the world. The Ottoman Turkish language name with the strengthening and expansion of the Ottoman Empire occurred. It is not just the name of the Turkish Ottoman Turkish spoken in Anatolia. The reason, also be wide enough to land in the Balkans, Anatolia and Rumelia and the Empire is steadily expanding. The territory expands spoken of the Ottoman Turkish Ottoman Turkish government expanded and took on the identity of a universal language.

Spoken language in parallel with the coming of the empire of the Ottoman Empire still has shown great improvement. The Turkish language has progressed a word richness and expression lead level that ensures a say a big state and the nation's common in Islamic civilization claimed civilized countries the administration that came to complete an empire appeared in this century and dominated and in the government. Turkish language is no longer in the shadow of Arabic and Persian, always maintained its importance.

Ottoman Turkish, many folks living in the same territory (Arabic, Persian, Greek, Armenian, etc.) has managed to gather under one roof. Turkish language enriched by staying within narrow molds of various words from other languages, especially Arabic and Farsi and has become a universal language appeared. New words are taken to the Turkish constitution was Türkçeleştirme passing its own filter. If we are to exclude a portion Arabic and Persian words and compounds, all other words have entered the Turkish, the Turkish in terms of sound and meaning by the Turkish public utterance. The purpose of writing is to raise the awareness of public works already this term.

One of these works were written by Kasım Bin Mahmud and 200 consisting of leaf- *İrşadü'l Mürid İle'l-Murad Fi Tercemeti Mirsadi'l-İbād* is mystical work called Mirsadi'l-Ibad. Kasım bin Mahmud's only known work which we can detect the disciples İrşadü'l Mürid has 8 copy. One of them Kayseri Rashid Efendi Library, four Ankara National Library (06 Mil Yz A 2467/3, 06 Mil Yz B 422, 06 Mil Yz B 420, 06 Mil Yz FB 445/1), one of the Konya Provincial Public Library 'n in (42 Kon 3721), one of the Fatih Library (2576), and the other Master Mahmood Haji Yahya Efendi Library Department (2235) is located.

II. Murad work, which is worded, means the salvation of his followers. The name refers to the things you need to do in order to come to man's salvation as the name suggests. To better understand those described from time to time in the work given to various stories and quotations from the Koran were made. Who meant the work was sometimes expressed in the couplet.

The work of the angels in terms of content, from people, animals, mentioned the devil is described as being superior to other human causes. Satan's expulsion from the presence of God, to be very adept at tricking people, and at any time can easily fool the people described in a clear way that out of the way right people with the delusion and

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

deception, it is stated that the people of Satan must be careful against cheating. The creation of the universe and how these processes are among the topics discussed were on the stage where what.

The author in the Turkish language referring to writing purposes, in other languages (Arabic and Persian) said that written works like the present and the public stated that he wrote the book because he wanted to remain ignorant of good books written in these languages as Turkish. The aim of the work is to inform the public because language is quite simple.

İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murād fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbād we did between his work Located 2403 words Ibad review the number of results in the Turkish words in 1116 (about 46.5%), the number of Arabic words 984 (about 41%), Persian The number of words in 303 (12.5%) type. This study also does not give precise information about all of the text shows the ratio according to the last word about the language of the text. Turkish words used in the text as the most visible.

The book also gives a variety of information about the period in which written language features. Two different spelling of the language used in the work of the system can be regarded as yet been unable to reach a systematic indicator.

CONCLUSION:

İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murād fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbād of his book is a translation from Turkish to Persian. The author is more due to the absence of such works in the Turkish language states that have translated into Turkish. Work is written in plain language for the public to understand easily, its name was written in order to show the right path to the people as the name suggests is a religious work. Work consists of 200 folio.

The work we have identified various library has eight copies. Copies of Kayseri Rashid Efendi Library has been the source of these copies to our work.

In our study, we thought that from the perspective of Turkish Language *İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murād fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbād* transcription of his work tried to reveal the text. This transcribed as much as we have shown adhering to the text of the language features that work best.

Approximately 25% of the substances in the work per word Turkish, Arabic and 15% to 60% in Persian.

30 foil part in the arrangement of words by frequency of usage between 2403 we scan the first word is the word in Turkish in 1116. 984 The number of Arabic words, the number of Persian words is 303't.

Characteristics of the two different writing traditions are seen in the spelling of our text. They continue the tradition of the Uighur text and shapes resulting from the Arab-Persian writing tradition is typical.

Our text is shown in the front audio famous letters. The famous at the end of words is sometimes indicated by the call-letters sometimes. Famous in the inner voice sometimes shown with letters sometimes call-signs.

Today we use ç the words so that the induction, but is often also sometimes written as c in the induction.

Turkish Studies

There is no rule s and t is a stable writing. S and for ت, ص, and ط t is used for a mixed manner.

The text has to meet international singing off to was observed.

Which they rounded the famous characteristic of Old Anatolian Turkish period it is found in our text. The famous rounded root words and their attachments can be divided into the trunks.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Turkish, manuscripts, religion, mysticism, investigation, vocabulary.

1. GİRİŞ

XIII.-XV. yüzyıllar arasında Anadolu'da kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi adı verilmektedir. Eski Anadolu Türkçesi'nin temelini, Türkçenin Oğuz-Türkmen lehçesi oluşturmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi, Batı Türkçesi'nin birinci dönemidir. Batı Türkçesinin ilk dönemini oluşturan Eski Anadolu Türkçesi özellikle dil bakımından kendisinden sonraki Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'nden bazı farklılıklar göstermektedir (Gülensoy, 2000: 213). Dilin tam bir sistematığe bağlanmış biçimde karşımıza çıkmadığı bu devreyi Batı Türkçesi'nin bir oluş ve kuruluş devresi olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi, Türk dilinin nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı hâlâ tartışmalı olan dönemlerinden biridir. Bazı araştırmacılara göre Anadolu'ya gelen Oğuzların 13. yüzyıldan önce yazı dilleri yoktur ve onlar 11. ve 12. yüzyıllarda Türkçeyi sadece sözlü-edebî geleneklerinde devam ettirmişlerdir. Yazı dilleri Arapça ve Farsçadır. Şartların olgunlaşmasıyla 13. yüzyıldan itibaren Oğuzca'ya dayalı yeni bir yazı dili meydana gelmiş ve bu dille eserler yazılmaya başlanmıştır (Karahan, 2000: 27).

1402'de Osmanlı devletinin Ankara Savaşı'nı kaybetmesinden sonra Anadolu'daki Türk birliği bozulmuş ve Anadolu beylikleri tekrar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Anadolu'da siyasi birliğin bozulmasına rağmen Türk dili gelişimini sürdürmüştür. Anadolu beylerinin saray çevrelerinde, tekkelerde Türkçe eserler yazılmaya başlanmıştır. Özellikle Germiyanlı ve Osmanlı beyleri Türkçe yazan şair ve yazarları teşvik etmişlerdir. Anadolu'da Türkçenin yazı dili olmasında bu dönemin çok büyük yeri ve önemi vardır (Akar, 2014: 3). Beylikler devri, siyasi tarihimizde Anadolu birliğinin parçalanma devri olduğu hâlde, dil tarihi bakımından millî bir yazı dilinin kuruluş devridir. Oğuzca'nın Anadolu bölgesinde ve tarihte ilk defa müstakil bir yazı dili hâline geçişini ifade eder (Korkmaz, 1995: 424-428).

Osmanlı İmparatorluğunun siyasi ve kültürel bir güç olarak gelişmesine paralel olarak dil özellikleri bakımından 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan dönemin diline Eski Anadolu Türkçesi, bu tarihten sonraki dönemin diline de Osmanlıca denilmektedir.

XV. yy. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselişe geçtiği dönemdir. Bu sırada Osmanlı İmparatorluğu hem Anadolu'da hem de balkanlarda topraklarını genişletmiş ve dünyaya hükmeder hâle gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin büyüüp güçlenmesiyle birlikte Osmanlı Türkçesi adı verilen bir dil meydana gelmiştir. Osmanlı Türkçesi sadece Anadolu'da konuşulan Türkçenin ismi değildir. Bunun sebebi, İmparatorluğun Rumeli ve Balkanlar'daki topraklarının da Anadolu kadar geniş olması ve gittikçe genişlemesidir (Banarlı, 1983: 437). Devletin toprakları genişledikçe Osmanlı Türkçesi'nin konuşulma alanı da genişlemiş ve Osmanlı Türkçesi evrensel bir dil hüviyetine bürünmüştür.

Osmanlı Devleti'nin imparatorluk hâline gelmesine paralel olarak konuşulan dil de büyük gelişme göstermiştir. Türk dili bu sırada tam bir imparatorluk hâline gelen ve hâkim olduğu medenî ülkeleri idare iddiasında ve iktidarında bulunan büyük bir devlet ve milletin ortak İslam

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

Medeniyeti'nde söz sahibi olmasını sağlayacak bir kelime zenginliği ve ifade üstünlüğü seviyesine ilerlemiştir. Türk dili Arapça ve Farsçanın gölgesinde kalmamış, her zaman önemini korumuştur.

Osmanlı Türkçesi, aynı topraklarda yaşayan birçok milleti (Arap, Acem, Yunan, Ermeni ve benzeri) tek bir çatı altında toplamayı başarmıştır. Dar kalıplar içinde kalmayan Türk dili diğer dillerden özellikle de Arapça ve Farsçadan çeşitli kelimeler alarak zenginleşmiş ve evrensel bir dil hâline gelmiştir. Türkçe bünyesine aldığı yeni kelimeleri kendi süzgecinden geçirerek Türkçeleştirmiştir. Bir kısım Arapça ve Farsça kelime ve terkipleri hariç tutulacak olursak, Türkçeye giren bütün diğer kelimeler, Türk halk söyleyişine uyarak ses ve anlam bakımından Türkçeleşmiştir.

II. Murad dönemi (1421-1451)'nde bilimsel ve edebî etkinliklerin daha da arttığını görüyoruz. Kendisi de şair olan II. Murad, Muradî mahlasıyla şiirler yazmış, birçok şair ve sanatçıyı korumuş, onlara destek olmuştur. Şair ve sanatçılara verdiği bu desteğe bağlı olarak döneminde II. Murad adına çok sayıda manzum ve mensur eser yazılmıştır (Mengi, 2000: 104). Bunlardan biri de Kasım Bin Mahmud Karahisarî tarafından padişaha sunulan *İrşadü'l-Mürîd İle'l-Murad Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd* adlı mensur eserdir.

2. KARAHİSARİ KASIM BİN MAHMUD (? / ?)

Kasım bin Mahmud Karahisarî'nin hayatıyla ilgili kaynaklarda açıklayıcı bir bilgi yoktur. Sadece Afyon Karahisarlı olduğu ve eseri *İrşadü'l-Mürîd İle'l-Murad Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd*'ı Sultan II. Murad'a sunduğu belirtilmektedir.

Kaynakların bir kısmında bu bilgi şöyle geçmektedir. "Dönemin önemli eserlerinden birisi de Afyon Karahisarlı Şeyh Kasım bin Mahmud'un 1421 (825) yılında meydana getirerek II. Murad'a sunduğu *Mirsadi'l-İbad Mine'l-Mebde-i ve'l-Maad* çevirisidir."

"Kasım b. Mahmud-i Karahisarî tarafından Sultan Murad II. (slt. 824-848/ 1421-1444) adına *İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murâd fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd* adıyla Türkçeye çevrilmiştir." (Ateş, 1945: 111).

Eldeki bilgilerden ve eserinden yola çıkarak Kasım bin Mahmud Karahisarî'nin XIV. yüzyılın sonu ile VX. yüzyılın başlarında yaşadığını söyleyebiliriz. Padişaha eser sunması, Farsçadan Türkçeye eser çevirmesi onun iyi bir eğitim aldığına göstergesi olarak kabul edilebilir. Türkçeye, Arapça ve Farsça unsurların girmeye başladığı bir dönemde sade bir dil kullanması ve yabancı unsurlardan mümkün olduğunca uzak durması Türk diline ne kadar hâkim olduğunun bir göstergesidir. Müellif eserini sanat gayesi taşımadan halkı çeşitli dinî konularda bilgilendirmek için sade bir Türkçeye kaleme almıştır. Bunu da eserin 8a ve 8b sayfalarında dile getirmiştir.

3. İRŞADÜ'L-MÜRİD İLE'L-MURÂD Fİ TERCEMETİ MİRSÂDİ'L-İBÂD

Kasım bin Mahmud Karahisarî'nin bilinen tek eseri *İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murâd fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd* adlı eserdir. Eser Necmüddin Dâye'nin *Mirsâdü'l-İbâd Mile'l-Mebde İle'l-Me'âd* adlı Farsça eserinin Türkçeye tercümesidir. Eserin yazılış tarihi hakkında bir bilgi yoktur. Fakat Sultan II. Murad'a sunulmasına dayanarak, II. Murad'ın tahtta olduğu 1421-1444 yılları arasındaki bir tarihte yazılmış olduğunu söyleyebiliriz. Eserin tespit ettiğimiz 8 nüshası vardır. Bunlardan biri Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi, dört tanesi Ankara Millî Kütüphane'de (06 Mil Yz A 2467/3, 06 Mil Yz B 422, 06 Mil Yz B 420, 06 Mil Yz FB 445/1), biri Konya İl Halk Kütüphanesi'nde (42 Kon 3721), biri Fatih Kitaplığı'nda (2576), diğeri de Yahya Efendi Kitaplığı'nın Hacı Mahmut Efendi Bölümü'nde (2235) bulunmaktadır.

3.1. ESERİN NÜSHALARI HAKKINDA:

Eserin Fatih Kitaplığı'ndaki nüshası 2576 numarada, Yahya Efendi Kitaplığı'ndaki nüshası da 2235 numarada kayıtlıdır. Bu iki nüshayla ilgili elimizde başka bir bilgi bulunmamaktadır. Diğer nüshalarla ilgili ise şu bilgileri verebiliriz.

3.1.1. Ankara Millî Kütüphane'deki 06 Mil Yz FB 445/1 Numaralı Nüsha:

Nüshanın istinsah tarihi ve müstensihî hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Nüsha 220 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Nüsha harekeli. Nüshanın boyutları (dış-iç) 258x176-210x127mm'dir. Yazı türü harekeli nesih, kâğıt türü kalın cediddir. Nüshanın Millî Kütüphane'de kayıtlı olduğu DVD numarası 1749'dur. Kapak kahverengi deri ve kabartma işlemelidir. Eserin 2a sayfasında alt kısım yırtıktır; ancak bu yırtıklık yazının olduğu bölümde değildir. Belirtilen sayfadan başka bir sayfada yırtık yoktur. Eserin büyük çoğunluğunda yazı siyah olmasına rağmen özellikle Arapça ve Farsça yazıların az bir bölümü kırmızıyla yazılmıştır.

3.1.2. Ankara Millî Kütüphane'deki 06 Mil Yz B 420 Numaralı Nüsha:

Nüshanın müstensihî bilinmemekle birlikte istinsah tarihi 988 (1580)'dir. Nüsha 281 varaktan oluşmaktadır. Satır sayısı genellikle 15 olmasına rağmen bazen değişmektedir. Nüshanın boyutları (dış-iç) 255x180-210x135 mm'dir. Yazı türü harekeli nesih, kâğıt türü çapa filigranlıdır. Nüshanın Millî Kütüphane'de kayıtlı olduğu DVD numarası 711'dir. Kapak kahverengi deri ve kabartma işlemelidir. Nüshada kenar yazıları sıkça kullanılmıştır. Nüshadaki yazıların büyük bir bölümü siyah olmakla birlikte yer yer kırmızı yazılara da rastlanmaktadır.

3.1.3. Ankara Millî Kütüphane'deki 06 Mil Yz B 422 Numaralı Nüsha:

Bu nüshanın müstensihî İbrahim b. Mustafa Erzincanî, istinsah tarihi de 984 (1576)'dır. Nüsha 257 varaktan meydana gelmiştir. Satır sayısı çoğunlukla 15'tir; ancak bazı sayfalarda satır sayısının 19 ila 20 arasında değiştiği de görülmektedir. Nüshanın boyutları (dış-iç) 225x180-210x125 mm'dir. Yazı türü harekeli nesih, kâğıt türü abadidir. Nüshanın Millî Kütüphane'de kayıtlı olduğu DVD numarası 712'dir. Kapak kahverengi deri ve kabartma işlemelidir. Nüshada Türkçe kısımlar siyah, Arapça ve Farsça kısımlar bazen kırmızı bazen de siyah yazıyla yazılmıştır. Nüshanın bazı sayfalarında kenar yazıları da kullanılmıştır.

3.1.4. Ankara Millî Kütüphane'deki 06 Mil Yz A 2467/3 Numaralı Nüsha:

Nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi bilinmemektedir. 80 varaktan meydana gelen nüshanın satır sayısı değişmektedir. Nüsha genellikle 23 satırdan oluşmasına rağmen 20 ila 25 satır arasında değişen sayfalara rastlanmaktadır. Nüshanın boyutları (dış-iç) 210x140-175x103 mm'dir. Metin harekesizdir. Yazı türü rika, kâğıt türü cediddir. Kapak kahverengi deri ve kabartma işlemelidir. Nüshanın Millî Kütüphane'de Kayıtlı olduğu DVD numarası 130'dur. Nüshadaki yazıların tamamı siyahtır.

3.1.5. Konya İl Halk Kütüphanesi'ndeki 42 Kon 3721 Numaralı Nüsha:

Nüshanın müstensihî Ömer b. El-Hacı Beg, istinsah tarihi 898 (1520)'dir. Nüshanın yazı türü harekeli nesih'tir.

3.1.6. Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki Nüsha:

Çalışmamıza da kaynaklık eden bu nüshanın müstensihî bilinmemektedir. Nüshanın istinsah tarihi ise 845 (1467)'tir. Nüsha 200 varaktan meydana gelmektedir. Nüshanın 1b sayfası 18, diğer sayfaları 17 satırdan meydana gelmektedir. Nüshanın boyutları (dış-iç) 225x180- 210-125 mm'dir. Metin harekeli. Yazı türü harekeli nesih'tir. Kâğıt türü kalın cediddir. Kapak kahverengi

deri ve kabartma işlemelidir. Türkçe kısımlar siyah, Arapça ve Farsça kısımlar genellikle kırmızı, bazen de siyah olarak yazılmıştır.

3.2. ESERİN MUHTEVASI:

Dinî, tasavvufî bir eser olan *İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murâd fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd* besmele, Allah'a hamd ve peygamberimiz Hz. Muhammed ve onun nesline ile ashabına salat ve selam ile başlamıştır.

Yazar kendi ismini verdikten sonra kitabın neden yazıldığından bahsetmektedir. Eserin, tarikat ve hikmet gibi konuların daha iyi anlaşılabilmesi için yazıldığını belirterek tasavvufla ilgili olduğuna dikkat çekmektedir. Eserde, anlatılan konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bazen ayet ve hadislere yer verilmiş, bazen de bir hikâye ile anlatılmak istenen ifade edilmiştir.

Metnin hemen başında insanın diğer varlıklara olan üstünlüğü ve onun Allah'ın zatını ve sıfatlarını bilmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir.

2a imdi ... insândan Hâkķ 3 Ta° âlâ'nun zâtını ve şîfâtını bilmekdür.

Aynı cümlelerin devamında bunun nedeni belirtilmiş gerçek hünerin, marifetin insandan başka varlıklarda bulunmadığı, insanın diğer varlıklardan üstün olduğu belirtilmiştir.

2a ma° rifet-i hâkķî insândan özgede 6 bulunmaz.

Meleklerin göklerde, insan, hayvan, cin ve şeytanların yeryüzünde hüküm sürdükleri ise şu cümlelerle anlatılmaktadır.

2a İmdi murâd göklerden 9 anuñ ehlidür ki melâîkedür. Ve yirden daħı murâd hem anuñ ehlidür ki hayvânât ve cin ve şeyâtîn 10 dür.

Şeytanın insanı kandırmada çok usta olduğu ve istediği zaman insanı kolaylıkla kandırabileceği, vesvese ve hileleriyle insanları doğru yoldan çıkarabileceği hatta haramilerin yani yoldan çıkanların sayısının fazla olduğu belirtilmiştir.

4b Şöyle ki eger bir bî-çârenüñ bir kâmil şeyh olmasa pes şeytân dilese ki talebi ve mücâhedesi 8 icinde bir şübheyile yâhüd bir bid° at ile anuñ yolın urub yoldan ide. Zîrâ haramîler bu yol üzere öküşdür.

Eserin **17b-21a** arasındaki bölümünde insanın ve kâinatın yaratılışından bahsedilmektedir. Sadece Hz. Âdem'in değil Hz. Havva'nın nasıl yaratıldığı da söz konusu bölümde geçmektedir. Allah'ın önce âlemi yaratmak istediğinden bahsedilmiş daha sonra âlemdeki uzuvların hangi sırayla yaratıldığı belirtilmiştir. Birinci gün yer ve gök, ikinci gün dağlar, üçüncü gün bitkiler, dördüncü gün eziyet, bela ve zahmetler, beşinci gün nur, altıncı gün hayvanlar yaratılmıştır. Bütün varlıklar yaratıldıktan sonra son gün yani Cuma günü Hz. Âdem yaratılmıştır.

17b Ve daħı bunu bilgil ki °aqluñ rûha nisbeti 12 şol Havvâ nisbeti gibidür Âdem'e (° Aleyhisselâm). Niteki Havvâ'yı anuñ sol pehlüsünden yaratdı 13 lar.

20b ... Andan döndi odı şuya havvâle kıldı. Andan buhâr zâhir oldı. Ol buhârdan 2 gökleri yaratdı. Ve köpüğinden yirleri yaratdı. 3 ... Ve ol nesne ki yir yüzinde halk oldı. 4 ... Hâkķ Ta° âlâ yiri şenbe gün yaratdı. Ve ol 5 günlerüñ evvelidür. Zîrâ ki gün, zemândan hâşıl olur. 6 Çünkü Hâkķ Ta° âlâ gökleri yaratdı. Derhâl dönmege başladı. Ve ol hâlde gün zâhir oldı. 7 anuñ adını şenbe kodılar. Ve ikinc gün yik-şenbedür. Anda tağları yaratdı. Ve dü-şenbe gün 8 nebâtâtı halk itdi. Ve si-şenbe gün renc ve belâ ve zahmetleri yaratdı. Ve cihâr-şenbe gün nûrı 9 yaratdı. Ve penc-şenbe gün hayvânâtı icâd eyledi. Envâ° ile ve âzîne gün ikindüden sonra 10 âhir sâ° atda Âdem'i yaratdı (° Aleyhisselâm).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

26a sayfasından itibaren birkaç sayfada şeytanın Hz. Âdem'e secde etmeyerek Allah'ın emrine nasıl karşı geldiğinden bahsedilmekte ve şeytanın peşinden gidenler ile ona uyanların kıyamet gününde cezalandırılacağı anlatılmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de anlatılanlara göre Allah, şeytana Hz. Âdem'e secde etmesini emretmiştir. Ancak kibirli olan şeytan kendisinin ateşten, Hz. Âdem'in ise çamurdan yaratıldığını söyleyerek secde etmemiş ve Allah'ın huzurundan kovulmuştur.

26a Tâ ol vaqt ki melâike secde kıldılar, ol kılmadı. **8** ... Cümle hâlâyık dileyeler ki secde kılarlar. Pes kimse ki **11** dünyâda Hâkķ hazretine sũcũd kılmışdur. Secdeye vara ve anlar ki hevâya ve butlara ve dünyâya **12** sũcũd kılmışlardır. Hergiz secdeye kudreti yitmeye. Zĩrâ ki anlaruñ başını şekâvet **13** ipiyle ol gũn bağlamışlardı ki Hâkķ Ta°âlâ emrine muhâlefet itmişler idi. Ve sũcũd Hâkķ hazretine **14** kılmamışlar idi.

50a sayfasından itibaren Hz. Âdem'in Allah'ın huzurundan kovulması anlatılmaktadır. Hz. Âdem buğdayı yediği için kovulmamıştır. Zira buğday Hz. Âdem için yaratılmıştı. Hz. Âdem kovuldu unkũ buğdayı şeytanın sũzũyle yedi.

50a İmdi Hâkķ Ta°âlâ Âdem'i sũrdiėunũñ sebebi buğday yidũėi degũl idi. Zĩrâ buğday anuñ icũn **8** yaradıldı. Egerci melâike aña terbiyet virũrlerdi. Lakin kendũlerũñ gĩdâsı degũldi, Âdem'ũñ **9** gĩdâsıydı. Pes Hâkķ Ta°âlâ anı bundan œtrũ sũrdi ki iblĩs fermâniyle yidi.

53b sayfasından itibaren rũhânĩ ve cismânĩ âlemden bahsedilmiş ve bu âlemlerin kilidinin şeriat olduğu dile getirilmiştir. İslam'ın 5 şartının her biri bu kilidi aan dişlilerden biri olarak tanımlanmıştır. Tarikata yœnelmek insanın gayb âlemiyle ilgili sorularına yanıt olacaktır.

İmdi anuñ zâhiri **13** bedenden zâhir olan ° amellerdũr ki řalb řũret-i tĩlsımını acacaķ kilid oldur. Ve bu **14** kilidũñ biř diři vardur. Biri kelime-i şehâdet ve biri namâz ve biri řavm ve biri zekevat **15** ve biri hacc. **54a** Pes řariķat insânuñ bâtmĩ tĩlsımın acacaķ kiliddũr. Tâ ki hâķĩķat **3** ° âlemine yol bula.

60b sayfasından itibaren anasır-ı Erbaa denilen 4 unsurdan (ateş, yel, su ve toprak) bahsedilmektedir.

60b İmdi bu iki şıfat ° anâşır-ı erba° a ki od, yil ve su, řopraķdur.

64b sayfasından itibaren Allah'ın feyzinin yaratılanlarda nasıl ortaya çıktığı, hangi aşamalardan geçtikten sonra yaratılanlara ulaştığından bahsedilmektedir. Aslında dũnyadaki her şey Allah'ın kulları ¼zerindeki rahmetinin bir gœstergesidir. řœyle ki tabiatta var olan her nesnenin bir yaradılış gayesi vardır. Hiçbir şey nedensiz yaratılmamıştır. Dağlar, ağaçlar, otlar vs. her şey insanlar için yaratılmıştır. Allah'ın feyz ve bereketi olmasa, tabiattaki hiçbir şey meydana gelemezdi.

64b Ammâ Hâkķ Ta°âlâ'nun feyzi ° arşa fi° l ile ve ķudret ile iriřũr. Bœyle olıcaķ ° arş bâķĩ **4** şaldı. Pes ° arşdan fi° l ve ķudret şalan mevcũdâta iriřũr. Cũmle ol fi° l ile bâķĩ **5** şalur. Meşelâ tağlar gibi ve ağaçlar ve otlar gibi. Bunlara ° arşdan Hâkķ Ta°âlâ'nun feyzi iriřũr. **6** Ol feyz ile bunlar varlıķ bulurlar.

79a sayfasından itibaren mũridin kurtuluşa ermesi için yapması gerekenlerden ve şeyh (Allah)'in emirlerine uyması gerektiğinden bahsedilmektedir. Mũridin kurtuluşa ermek için çıktığı yolda birçok sıkıntılarla karşılaşacağı, bu sıkıntılara gœėũ gerip onlarla mũcadele ettiği zaman kazanacağı açıklanmıştır. Bazen de mũrid gittiği yolda amacına ulaştığını sanarak yanılabilir. Bundan dolayı şeyh (Allah), mũride doğru yolu bulabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için gayb âleminden bazı işaretler gœnderir. Mũrid, bu işaretleri aklı vasıtasıyla yorumlayarak doğrulara ulaşabilir. Bu bœlũmden itibaren mũridde bulunması gereken hususiyetler de sıralanmıştır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

79a ... Pes sâlik mağrûr **11** olub şöyle şanur ki kemâlu bulub maqşad-ı haqîkiye irişdi. **79b** Ve Allah u A° lim yidinci vech oldur ki sâlike seyri **3** içinde gayb ° âleminde nesne yüz gösterür. Vâkıa° lar yolu açılıb anı istikbâl ider. **4** Şöyle ki anuñ her biri gaybdan işâretdür.

95b sayfasında Allah'ı zikredecek kişide bulunması gereken hallerden bahsedilmektedir. Vücudunun ve giysilerinin temiz olması gerektiği dile getirilmektedir. Zikreden kişinin sadece vücudunun ve elbiselerinin temiz olması da yetmez. Kalbinin temiz olması da gerekmektedir.

95b Ve ammâ zikrûñ âdâbı birisi **2** oldur ki zikir itdügi vaqt abdest alub tamâm tahâret ile ide. ... İkinc oldur ki geydügi ton pâk ola. Ve hem sünnet üzerine geye. Ve anuñ **5** tahâretinde dört şart var.

102b-103a sayfasında peygamberlere vahyin bazen düşte geldiğinden bahsedilirken peygamber efendimiz Hz. Muhammed'e (S.A.V.) vahyin 23 yıl geldiği anlatılmıştır. Bu 23 yıllık sürede peygamberimize vahyin genellikle düşte geldiği ifade edilmiştir. Hz. İbrahim'den de bahsedilen bölümde Hz. İsmail'in kurban edilmesi hadisesi de anlatılmaktadır.

102b Hoca'nun nübüvveti eyyâmının müddeti yigirmi üç yıl idi. Ol yigirmi üçün altı ayı düşde **11** vahy oldı **12** ... Ve çok peygâmbler **13** var idi ki vahy anlara düşde olmuş idi. Ve ba° zı anlardan var idi ki vahyleri **14** vaqt olurdu ki düşde olurdu. Ve gâh olurdu uyanıklıkta olurdu. Niteki İbrahim peygâmbere **15** (° Aleyhisselâm) düşinde vahy oldı ki "Oğluñı qurbân it."

127a-127b sayfalarında ° âlem-i rûhânî ve ° âlem-i cismânî olmak üzere iki türlü âlem olduğundan bahsedilmektedir. Her iki âlemde de insana ait unsurların bulunduğu anlatılmaktadır. Ruhlar âlemi olarak bilinen ° âlem-i ervâhda dört saf olduğu ifade edilmektedir. Eserin devamında da ruhlar âlemiyle ilgili bilgiler verilmektedir.

127a ... ve cün şahs-ı insânî ki ° âlem-i rûhânî ve ° âlem-i cismânîniñ mecmû° ası oldı. Şöyle ki **17** **127b** iki ° âlemde her ne var ise andan bir câşnî insânda bulma. Pes böyle olıcağ çünkü ° âlem-i **1** ervâhda şaf dört olmuş idi. **2**

3.3. ESERİN DİLİ:

İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murād fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbād'ın dili, Türk dilinin Eski Anadolu Türkçesi denilen döneminin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesindeki nüshası H. 845 (1439) yılında yazılmıştır. Konya İl Halk Kütüphanesindeki nüsha H.898 (1492) yılında, Ankara Milli Kütüphanedeki nüshalardan biri H. 984 (1576)'te, bir diğeri de H. 988 (1580)'de istinsah edilmiştir. Milli Kütüphanedeki diğeri iki nüshanın ne zaman yazıldıkları belli değildir. Eserin XIV. yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın başlarında yazılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinin beylikler döneminde özellikle Anadolu'da bulunan beyliklerin Türkçeye yönelmeleri ve Karamanoğlu Mehmed Bey'in 15 Mayıs 1277'de kendi beyliği içerisinde Türkçeden başka dil kullanılmaması ile ilgili fermanı bu devirde birçok Türkçe eserin tercüme, telif ve istinsah şeklinde yazılmasını sağlamıştır (Timurtaş, 1992: 250).

Yazar Türk dilinde, Arapça ve Farsça yazılan eserlerin benzerlerinin bulunmadığını ve halkın bu dillerde yazılan güzel kitaplardan habersiz kalmaması için eserini Türkçe olarak yazdığını belirtmektedir.¹ Eserin yazılma amacı halkı bilgilendirmek olduğu için sade bir Türkçe kullanılmıştır.

¹ **8a** ... Diledi kim iki dilden bi-ħaber olan tâlib **16** ler dañı anlaruñ kelâmından bî-naşib qalmayalar. Pes nice kim taleb itdi. Bu Türkî dilinde bir kitâb bulmadı **17**

Kasım bin Mahmud Karahisarî, eseri İrşadü'l Mürîd'in **8a** ve **8b** sayfalarında eserin yazılış amacını ve sade bir Türkçe ile yazılmasının nedenlerini şöyle açıklamaktadır:

Ya' ni üçüncü faşıl anı beyân ider ki bu kitâb Türkî dilinde vaz' olduğına hikmet ne idi. **8** Bilgil ki tarîkat yolına seyr idüb haqîkat 'âlemine irişmek isteyen **10** tâlib ü şadıqlara sülûk beyân itmekde meşâih kıddes-Allah ervâhüm egerci çok kitâb te'lîf **11** itdiler. Şöyle ki ba' zı ' arabî ve ba' zı ' acemî dilinde ammâ ol tâlibler ki ' arabiyette dâhil ve hem **12** ' acemiyyede kıâşırdur. Ol kitâblarun istifâdesinden kendüleri bî-haber olub ma' ânisine muṭṭali' **13** olmazlar. Meger ki bir kimseden istimâ' ideler. Pes ol vaḫt fâide dutarlar. Lâ-cirem böyle **14** olıcaḫ bu za' if fakir ü binevâ-yı haḫîr kim bunlarun şikeste beste muḫibb ü mu' ataḫididür **15** kim ol Ḳâsım ibn Maḫmūd Ḳara Ḥisârî'dür. Diledi kim iki dilden bi-haber olan tâlib **16** ler daḫı anlarun kelâmından bî-naşîb ḫalmayalar. Pes nice kim taleb itdi. Bu Türkî dilinde bir kitâb bulmadı **17**

(8b)

ki meşâih muḫîḫḫaḫîn beyân eyledi ki: Sülûk anda görmez ola. Tâ ki bu tâliblerun derdleri **1** cıraḫatına merhem ... hem kendünun ḫader mâyası ve sermâyesi yoḫdı ki mütâḫil bir kitâb-ı te'lîf **2** idüb sülûk anda beyân eyleyeydi. Lâ-cirem böyle maşlaḫat gördi ki meşâih kitâblarından birini **3** Türkîye tercüme kıla.

Müellifin yukarıdaki sözlerinden de anlaşılacağı gibi eserin yazılış amacı Arap ve Fars dillerinde yazılan eserlerden halkın habersiz kalmaması ve bu dillerle yazılmış olan hakikatleri öğrenmesidir. Müellif bu hakikatleri (tarikât, sülûk, meşâih, hakikat âlemi vs.) Türk dilinde yazan bir eser bulunmadığını belirterek bundan dolayı eseri Türkçeye çevirdiğini söylemektedir.

3.4. KELİME HAZİNESİ:

İrşadü'l-Mürîd ile'l-Murâd fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd adlı eserde yer alan 2403 kelime arasında yaptığımız inceleme sonucunda Türkçe kelimelerin sayısı 1116 (yaklaşık %46,5), Arapça kelimelerin sayısı 984 (yaklaşık %41), Farsça kelimelerin sayısı da 303 (yaklaşık %12,5)'tür. Bu inceleme metnin tamamı hakkında kesin bir bilgi vermese de yaklaşık olarak metinde geçen kelimelerin dillere göre oranını göstermektedir. Görüldüğü gibi metinde en fazla Türkçe kelime kullanılmıştır.

3.5. İMLA ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde tek bir imla sisteminden bahsetmek mümkün değildir. Bunun nedeni olarak Batı Türkçesinin kuruluş devresini yaşaması ve müstensihlere bağlı bölgesel farklılıkların bulunması gösterilebilir. Eski Anadolu Türkçesinin imlasıyla ilgili Zeynep Korkmaz şunları söylemektedir: “Eski Anadolu Türkçesinde klasik Osmanlı imlasından epey farklı bir imla durumu söz konusudur. Bu dönemde bir yandan yer yer eski Türk yazı dili geleneğinin izleri devam ettirilmiş, bir yandan da Arap-Fars imla sistemi Türkçeye uygulanmaya çalışılmıştır.” (Korkmaz, 1995: 491-509). İki farklı imla özelliğinin kullanılması dilin tam bir sistematik içerisinde karşımıza çıkmasını engellemiştir.

Metin harekeli olarak yazıldığı için okuma kolaylığı sağlamaktadır. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında bu dillerdeki imla özellikleri dikkate alınmıştır; ancak Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında yerleşik imladan farklı olarak aynı kelimenin bazen farklı yazıldığı da görülmektedir.

sıfâtına 23a.11
zîkr 94a.17
toḫm 125a.14

صِفَاتِنَا
ذِكْر
تَوْحَم

sıfâtında 23a.11
zîkir 94a.10
toḫum 97a.2

صِفَاتِنَا
ذِكْر
تَوْحَم

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

Türkçe kelimelerin imlasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar iki farklı yazı geleneğinin özelliklerini yansıtmaktadır (Mansuroğlu, 1988: 247-276).

- a) Uygur yazı geleneğinin devamı olan unsurlar.
b) Arap-Fars yazı geleneğinden kaynaklanan tipik özellikler.

a) Uygur yazı geleneğinin devamı olarak kullanılan şekiller:

1. Uygur yazı geleneğinde ünlüler yazıda gösterilmiştir.

baş 166b.1	بَاش	bağışlaya 85b.2	بَغِشَلَيَا
tağlardan 2a.11	طَاغَلَرْدَن	ayağın 72b.1	أَيَاغِن
göklere 15a.6	كُوكَلَرِك	şoň 110b.3	صُون

2. Kalın sıradan kelimelerde sin س ve te ت harflerinin kullanılması.

susamış 5a.3	سُوسَمِش	ayitdılar 142b.5	أَيْتَدِلَر
olısar 5a.17	أُولِيسَر	atadan 146a.12	آتَادَن
saña 6a.2	سَنَا	dutarlar 148a.11	دُوتَرَلَر

b) Arap – Fars yazı geleneğinden kaynaklanan tipik özellikler:

1. η (nazal nun) için ك kullanılması.

göñül 153a.12	كُوكُل	deriñdür 99a.5	دِرِنْدُر
deñizde 162b.17	دَكِزْدَه	añlamağ 15b.6	اَنْلَمَاغ
beñzer 168b.17	بَكْزَر	tañrılığ 156a.11	تَاَنْرِلِغ

2. Klasik Osmanlıcada olduğu gibi kalın sıradan kelimelerde genellikle sad ص kullanılması.

şoñra 134b.11	صُكْرَه	başmağ 138b.10	بَصْمَق
şanurlar 7a.7	صَنْرُلَر	şol 64b.13	صُول

3. ç ve p'nin kullanımı:

Arap alfabesinde ç ve p olmamasından dolayı ç ve p'nin c ve b olarak yazılması:

ağac 49b.8	أَعَج	yabdılar 188a.4	يَبْدِلَر
acmışdur	أَجْمِشْدُر	yabrağ 36a.10	يَبْرَاغ
cicekleri 98a.1	جِجَكَلَرِي	bişüre 101b.14	بِشُرَه

Fars dilinden ç ve p'nin ilavesiyle Türkçe kelimelerde ç ve p'nin kullanılması:

uçub 160b.8	أُؤْجُب	çopar 72b.1	قُؤْبَر
çekib 173b.8	چَكِيب	toprağın 75a.8	طُپْرَاغِن
çeynenmiş 60a.9	چَیْنَمِش	yaprağı 98b.1	يَبْرَاغِي

4. Eklerin kelime tabanından ayrılmaması:

ayağını 72b.10	أَيَاغِنِي	yazılmış 145b.11	يَزْلَمِش
göklere 137a.10	كُوكُلَرَه	ayitdılar 157b.11	أَيْتَدِلَر
ağacında 43b.10	أَعَاغِنْد	itmişlerdür 163b.4	اِتْمِشَلَرْدُر

Metinlerde bazı Türkçe kelimelerin farklı yazımlarına da rastlanmıştır.

yaprağ 21b.5	يَبْرَاغ	yabrağ 36a.10	يَبْرَاغ
cekürdekdür 36a.14	چَكْرُدَكُر	cekirdegi 128a.2	چَكْرِدَكِي
çıkaralar 130a.14	چَقْرَلَر	çıçarmaya 95b.17	چَقْرَمِيَا

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

cekib 159a.12	جَكِب	ceküb 168a.13	جَكِب
uyhu 101b.8	أَيْحُو	uyku 180b.16	أَيْقُو

Tamlamaların Yazılışı:

Arapça ve Farsçadan geçen tamlamaların yazımında biçim yönünden bir fark görülmemektedir. Tamlamalar geçtikleri dilin özelliklerine uygun olarak kullanılmışlardır.

Arapça tamlamalara şu örnekleri verebiliriz:

mirşādü'l ° ibād 8b.10	مرصادالعباد
Rabbe'l ° ālemīn 9b.8	رَبِّ الْعَالَمِينَ
ebü'l beşer 11b.6	أَبُو الْبَشَرِ
beytü'l ma° mūr 19b.5	بَيْتُ الْمَعْمُورِ

Farsça tamlamalarda birkaç farklı özellik görülmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Farsça vasıf terkinde terkinbi meydana getiren kelimeler arasında izafet kesresi kullanılmamıştır.

hem-nişīn 32a.14	هَمْنِشِينَ
hem-dem 121a.14	هَم دَم

2. Farsça izafet tamlamalarında muzafın sonundaki harf ünsüz olmasına rağmen izafet kesresi kullanılmıştır.

nefs-i insānīdür 122b.8	نَفْسِ إِنْسَانِيْدُر
ehl-i derd 144a.5	أَهْلِ دَرْدِ
mevt-i idād 144b.3	مَوْتِ إِدَادِ
devlet-i iqbāl 154b.8	دَوْلَتِ اِقْبَالِ

3. Farsça tamlamalarda ilk kelimenin sonunda ā ya da ū varsa, kelimenin sonuna izafet kesresini karşılamak için ي veya hemze ء getirilmiştir.

hevā-yı nefsanī 173a.2	هَوَاءِ نَفْسَانِي
şafā-yı vaqtda 199a.7	صَفَايِ وَقْتَدَه
deryā-yı ma° şiyete 43b.13	دِرْيَايِ مَعْصِيْتَه
beķā-yı hayāt 49b.1	بَقَاءِ حَيَاتِ

4. SONUÇ

Kasım bin Mahmud Karahisarī tarafından yazılan ve dönemin padişahı II. Murad'a sunulan İrşadü'l Mürid İle'l-Murad Fi Tercemeti Mirsadi'l-İbād adlı eser, Necmüddin Razi'nin Mirsādü'l-İbad Mine'l-Mebde-i ve'l-Maad adlı Farsça eserinin Türkçeye tercümesidir. Yazar Türk dilinde böyle eserlerin fazla bulunmamasından dolayı eseri Türkçeye tercüme ettiğini belirtmektedir. Halkın kolaylıkla anlayabilmesi için sade bir dille yazılmış olan eser, isminden de anlaşılacağı gibi insanlara doğru yolu göstermek amacıyla kaleme alınmış dinî bir eserdir. Eser 200 varaktan oluşmaktadır.

Eserin değişik kütüphanelerde tespit ettiğimiz 8 nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalardan Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki nüsha bizim çalışmamıza kaynaklık etmiştir.

Yaptığımız çalışmada, Türk Dili açısından incelemesi gerektiğini düşündüğümüz *İrşadü'l Mürid İle'l-Murad Fi Tercemeti Mirsadi'l-İbād* adlı eserin transkripsiyonlu bir metnini ortaya koymaya çalıştık. Bu transkripsiyonlu metne bağlı kalarak eserin dil özelliklerini elimizden geldiğince gösterdik.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

Eserde bulunan madde başı kelimelerin yaklaşık %25'i Türkçe, %60'ı Arapça ve %15'i de Farsçadır.

30 varaklık kısımda taradığımız 2403 kelime arasında kelimelerin kullanım sıklığına göre sıralanışında Türkçe 1116 kelime ile ilk sıradadır. Arapça kelimelerin sayısı 984, Farsça kelimelerin sayısı da 303'tür.

Metnimizin imlasında iki farklı yazı geleneğinin özellikleri görülmektedir. Bunlar Uygur yazı geleneğinin devamı olan şekiller ve Arap-Fars yazı geleneğinden kaynaklanan tipik özelliklerdir.

Metnimizde ön ses ünlüleri harflerle gösterilmiştir. Kelime sonundaki ünlüler ise bazen harfle bazen de hareke ile belirtilmiştir. İç sesteki ünlüler bazen harflerle bazen de hareke işaretleriyle gösterilmiştir.

Günümüzde ç'li şekillerini kullandığımız kelimeler bazen ç'li fakat çoğunlukla da c'li olarak yazılmıştır.

S ve t'nin yazımında da sağlam bir kural yoktur. S için س ve ص, t için de ت ve ط karışık bir biçimde kullanılmıştır.

Metnimizde e-i arası söyleyişleri karşılayan kapalı e (è)'ye rastlanmamıştır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminin karakteristik özelliği olan ünlü yuvarlaklaşmaları metnimizde de görülmektedir. Ünlü yuvarlaklaşmaları kelime kök ve gövdeleri ile eklerde olmak üzere ikiye ayrılır.

KAYNAKÇA

AKAR Ali, **Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I**, Muğla 2014.

ATEŞ Ahmet, "Hicri VI.- VII. (XII.- XIV.) Asırda Anadolu'da Farsça Eserler", **Türkiyat Mecmuası**, C.VII.- VIII., S.III., İstanbul 1945.

BANARLI Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, C.I., İstanbul 1983.

Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, (hzl. İsmail Özen), İstanbul 1975.

CAFEROĞLU Ahmet, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, TDK. yay., İstanbul 1968.

COŞAR Asiye Mevhibe, "Eski Anadolu Türkçesi Üzerinde Düşünce ve Yorumlar", **Turkish Studies**, S: 5, Kış 2010, www.turkishstudies.net, s. 246-262. (ET: 05.01.2015).

ÇAĞATAY Saadet, "Eski Osmanlıca Üzerine Bazı Notlar", **Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler**, Ankara 1978.

DEVELİ Hayati, "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", **Turkish Studies**, S: 3, Bahar 2008, www.turkishstudies.net, s. 212-230. (ET: 05.01.2015).

DEVELLİOĞLU Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara 2000.

ERCİLASUN Ahmet Bican, **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara 2004.

ERGİN Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul 1988.

ERGİN Muharrem, **Türk Dili**, İstanbul 1990.

GABAİN A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, (çev. Mehmet Akalın), Ankara 1988.

GUZEV G., YILMAZ Ö. D., "Teorik Türk Dilbilimi Açısından Eski Anadolu Türkçesinin Özelliklerinin Kıymeti Üzerine", **Osmanlı**, (Ed. Güler Eren), C. IX, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 412-417.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

- GÜLENSOY Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Ankara 2000.
- GÜLSEVİN Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara 1997.
- GÜLSEVİN Gürer, ERDOĞAN Boz, **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara 2013.
- HATİPOĞLU Vecihe, **Türkçenin Ekleri**, TDK. yay., Ankara 1981.
- KANAR Mehmet, **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul 2011.
- KARAHAN Leyla, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi”, IV. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı (24-29 Eylül 2000) Bildirileri, C. I, TDK yay., Ankara 2007, s.929-938.
- KORKMAZ Zeynep, “Anadolu Beylikleri Devrinde Türk Dili ve Karamanoğlu Mehmet Bey”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.I., Ankara 1995.
- KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde İmla-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.I., s.491-507, Ankara 1995.
- KÖKTEKİN Kâzım, **Eski Anadolu Türkçesi**, Erzurum 2008.
- KÖPRÜLÜ M. Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, İstanbul 1981.
- MENGİ Mine, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 2000.
- MENSUROĞLU Mecdut, “Eski Osmanlıca” (çev. Mehmet Akalın), **Tarihi Türk Şiveleri**, Ankara 1988.
- NAPOLNAVA, E.M., “Edebi Eski Anadolu Türkçesi Tarihinde Bazı Genel Özellikler”, **TDAY-B**, Ankara 1994, s.331-334.
- ÖZKAN Mustafa, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul 2000.
- ŞAHİN Hatice, **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara 2003.
- Tarama Sözlüğü, TDK. yay. C.I-VIII., Ankara 1964-1967.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, “Türkçecilik Cereyanının Tarihi”, **Türk Dünyası El Kitabı**, C.II., Ankara 1992.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul 1981.
- TÜRK Vahit, DOĞAN Şaban, ŞERİFOĞLU Yasin, **Tarihî Türk Lehçeleri Eski Anadolu Türkçesi Dersleri**, İstanbul 2014.
- ÜŞENMEZ Emek, **Eski Anadolu Türkçesinde Arkaik (Eski) Ögeler**, İstanbul 2000.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- ÇAL, A., (2015). “Kasım Bin Mahmud Karahisarî'nin İrşadü'l-Mürid İle'l Murâd Fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd Adlı Eseri / İrşadü'l-Mürid İle'l Murâd Fî Tercemeti Mirsâdi'l-İbâd Of Kasım Bin Mahmud Karahisarî Named Work”, **TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-**, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/12 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8637>, p. 233-248.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

